

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan
SOL 614
Höstterminen 2006

ELEKTRONISK MOBBNING – *ur ett professionellt perspektiv*

Författare: Marie Johansson
Handledare: Lupita Svensson

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine how professional workers understand the bullying problem among Swedish youth in the age of 13-15 years. The main focus was to examine the new phenomena – electronic bullying, from a professional point of view.

The biggest question to answer was: *“How does the school and organizations understand the bullying situation among Swedish youth today?”* Individual interviews with professional social workers within the school and nationwide organizations have been used to fulfill the purpose of this work. Two different respondent types were used in order to get a wide perspective and a dynamic view.

Electronic bullying had increased, but the school yard was still the most common arena for bullying, according to the respondents. The schools tried to prevent bullying, but the social workers felt that they lacked some knowledge of electronic bullying, because it was relative new. Electronic bullying often took place at home. This made it rougher for the victims compared to traditional bullying. It showed up that it was important not to make a distinction between traditional and electronic bullying, because electronic bullying was an extension of the school yard bullying.

Key words: electronic bullying, professional workers, individual interviews, social workers, nationwide organizations.

FÖRORD	5
1. INLEDNING	6
1.1 Inledande tankar.....	6
1.2 Problemformulering.....	6
1.3 Centrala begrepp	7
2. SYFTE OCH TIDIGARE FORSKNING	8
2.1 Syfte.....	8
2.1.1 Frågeställningar	8
2.2 Tidigare forskning.....	9
2.2.1 Forskningsområdet mobbning	9
2.2.2 Hur ser mobbningsituationen ut i skolorna?	10
2.2.3 En utveckling av mobbningsfenomenet.....	10
2.2.4 Vad säger lagen?.....	11
3. METOD OCH URVAL	12
3.1 Metod.....	12
3.2 Urval	13
3.2.1 Urval av skolor.....	13
3.2.2 Urval av organisationer.....	14
3.3 Perspektivval och avgränsningar	14
3.4 Genomförande	15
3.5 Etik.....	15
3.6 Källkritik.....	15
3.7 Validitet och reliabilitet	16
4. TEORIER.....	17
4.1 Inledning	17
4.2 Olweus definition av mobbning.....	17
4.3 Gruppteorier.....	18
4.4 Goffmans stigma.....	18
4.5 Socialt förändringsarbete	19
5. RESULTAT OCH ANALYS	20

5.1 Presentation av respondenternas arbetsplatser.....	20
5.1.1 Friends	20
5.1.2 BRIS – Barnens Rätt I Samhället	20
5.1.3 Skolorna	21
5.2 Resultat	21
5.2.1 Tema A – mobbningens uttryck och elektronisk mobbning.....	21
5.2.2 Tema B – ansvar och åtgärder	24
5.2.3 Tema C – samhällsutveckling och framtid	27
5.3 Analys	28
6. DISKUSSION.....	30
REFERENSLISTA	34
BILAGA 1 – informationsbrev	36
BILAGA 2 – intervjuguide.....	37

FÖRORD

Jag vill börja med att tacka alla respondenter som medverkat i denna studie, utan Er hade det inte varit möjligt att genomföra undersökningen. Tack till BRIS- barnens rätt i samhället och antimobbingsorganisationen Friends samt till de tre skolor som medverkat, ni vet själva vilka Ni är.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare Lupita Svensson som varit en stor inspirationskälla och ett oerhört stort stöd. Hon har bidragit med många idéer och tankar under arbetets gång och verkligen fått mig att brinna för uppsatsens ämne.

Jag vill också tacka min sambo som varit ett stort stöd under denna tid och som har stått ut med allt vad det har inneburit att skriva en C-uppsats för första gången.

Marie Johansson
Lund den 2 januari 2007

1. INLEDNING

1.1 Inledande tankar

De skrev typ att jag var fet, trög och lite 'utvecklingsstörd' å de la ut mitt mobilnummer på sidan där de skrivit: 'Vill ni ringa till ett stort pucko' å så min mailadress. Kille, 14 år (BRIS- rapporten, 2005, sid. 19).

Informationssamhället vi idag lever i, har öppnat upp samhället, och kommunikationen sker nu på fler sätt än tidigare. Citatet ovan beskriver dagens form av mobbning, den elektroniska mobbningen, den som sker genom användning av Internet och mobiltelefoner. Ungdomar idag är inte trygga i sina egna hem, utan mobbningen följer med dem in i deras privata sfär.

1.2 Problemformulering

Varje år utsätts 100 000 svenska barn och ungdomar för mobbning och annan kränkande behandling. Anmälningarna om kränkande behandling ökar och de tenderar till att bli grövre och grövre (Rädda barnen, 2006).

Förekomsten av mobbning i skolmiljön är ett vanligt problem och skolan har länge ansetts som det största forumet för mobbning. Det var först i slutet av 60-talet som det började uppmärksammas i Sverige, men antagligen har mobbning alltid existerat (Olweus, 1994). Mobbningens skepnad ser idag lite annorlunda ut. Media har under de senaste åren uppmärksammat mobbning som sker över Internet och med hjälp av mobiltelefoner, den så kallade elektroniska mobbningen. Internet och mobiltelefoner har öppnat upp för en ny mobbningsarena. Det är genom mail, bilder, kommentarer på olika chattsidor och communities som ungdomarna får utstå trakasserier, hot och förföljelse, vid upprepande tillfällen (Friends, 2006b). Det som varit aktuellt nyligen och diskuterats i media, har handlat om tjänsten anonyma sms, som mobiloperatörerna tillhandahåller sina kunder. I Dagens Nyheter går det att läsa om

att antimobbningsorganisationen Friends samt Byrån mot diskriminering anser att anonyma sms bidrar till en ökad mobbning bland ungdomar. I artikeln framgår också att många av mobiloperatörerna skall se över tjänsten anonyma sms och vissa har redan dragit in tjänsten. Detta med hänvisning till att de förstår att det kan leda till en ökad mobbning (Svantesson, 2006).

Antimobbningsorganisationen Friends har uppmärksammat den elektroniska mobbningen och de genomförde en undersökning för att kartlägga dess utbredning. Undersökningen genomfördes under januari till och med mars år 2006. 10 procent av de svarande uppgav att de ofta hade varit utsatta för elektronisk mobbning och 25 procent att de ibland varit utsatta (Friends, 2006a). Microsoft har också genomfört en kartläggning av den elektroniska mobbningen. De har gjort telefonintervjuer med skolledare på 290 grundskolor i landet. Det framkommer att det är ett dolt problem och att skolledarna känner att de inte har resurserna att klara av problematiken (Microsoft, 2006).

Anledningen till att denna C-uppsats handlar om mobbning beror på att det är ett viktigt ämne att belysa. Mobbning är en kränkning som drabbar utsatta personer i samhället, ofta barn och ungdomar. Eftersom mobbning har existerat under lång tid är det ett relativt välforskat område, men mobbningens uttryck har förändrats under den senaste tiden. Förutom den traditionella mobbningen har elektronisk mobbning blivit ett nytt fenomen. Område är inte lika utforskat och det känns därför intressant att närma sig den problematiken. Tyngdpunkten ligger på att få en förståelse för hur professionella upplever mobbningen bland svenska ungdomar i dagens samhälle med koppling till det informationssamhälle vi lever i.

1.3 Centrala begrepp

- *Mobbning* ”... att en eller flera individer upprepade gånger och under en viss tid tillfogar en annan individ skada eller obehag”. (Nationalencyklopedin, 2006).

- *Elektronisk mobbning* är en form av mobbning där elektroniska kanaler används för spridning. De elektroniska kanalerna kan vara sms (short message service), e-mail (electronic mail), samt mms (multimedia messaging service). Mobbningen kan ske genom ryktesspridning, blockering, hot eller spridning av bilder samt videofilmer (Friends, 2006b). Synonymer till elektronisk mobbning är e-mobbning, virtuell mobbning samt digital mobbning. I denna studie kommer begreppet elektronisk mobbning att användas.
- *Community* är en mötesplats på Internet. Syftet är att människor skall kunna komma i kontakt med varandra. Alla communities ser olika ut beroende på syfte och målgrupp. En stor community i Sverige är Lunarstorm (Wikipedia, 2006).
- *Chatt* är en kommunikation som sker via nätet där personerna är närvarande. Detta kan ske i mindre sällskap där personen själv väljer vem den vill chatta med eller i större sammanhang genom olika communities. En av de största chattsidorna i Sverige är Lunarstorm (Nationalencyklopedin, 2006).

2. SYFTE OCH TIDIGARE FORSKNING

2.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur professionellt verksamma uppfattar mobbningen bland svenska ungdomar idag, med betoning på ungdomar i åldrarna 13-15 år. Tyngdpunkten kommer att ligga på det informationssamhälle vi lever i och utvecklandet av det nya fenomenet elektronisk mobbning.

2.1.1 Frågeställningar

Med utgångspunkt från syftet har en övergripande fråga konstrueras:

- *Hur uppfattar skolan och organisationerna mobbningssituationen bland svenska ungdomar idag?*

För att kunna besvara den övergripande frågan har den operationaliserats, dvs. brutits ner till följande frågeställningar som uppsatsen avser att besvara, dessa har även legat till grund för intervjuguiden (se bilaga 2).

- *Hur tar sig mobbning bland ungdomar uttryck i dagens samhälle?*
- *Är skolan fortfarande den vanligaste arenan för mobbning?*
- *Hur stor påverkan har informationstekniken för mobbningens uttryck och för dess bekämpning?*
- *Vilka konsekvenser får det nya fenomenet elektronisk mobbning för dagens ungdomar?*
- *Hur ser ansvarstagandet ut när det gäller mobbning generellt samt när det gäller den elektroniska mobbningen?*

2.2 Tidigare forskning

Inom mobbningsområdet har det bedrivits en hel del forskning och det har gjorts många undersökningar genom åren. Mobbning över Internet och genom mobiltelefoner, den elektroniska mobbningen, är ett ganska nytt fenomen och har därför inte lyfts upp till granskning på samma sätt. Området har börjat uppmärksammas, men forskningen har inte hunnit med den snabba samhällsutvecklingen. Nedan följer en presentation av forskning inom mobbningsområdet, men eftersom denna studie framförallt inriktar sig på elektronisk mobbning, är den mesta forskningen om traditionell mobbning inte intressant. En kort presentation av forskning på området kommer ändå att göras, för att få en förståelse för mobbning som område. En presentation av en undersökning av Friends kommer att göras. Deras undersökning kan kanske inte anses som vetenskaplig, men eftersom det inte finns några etablerade forskare inom området är det viktigt att ta till vara på det som finns.

2.2.1 Forskningsområdet mobbning

Det var först på 70-talet som mobbningsområdet uppmärksammades och forskning började ske på området (Olweus, 1994). Det var läkaren Paul-Peter Heinemann som

var först att uppmärksamma mobbning i Sverige, men professor Dan Olweus är den som brukar kallas mobbningsområdets fader. Olweus har blivit ett stort och erkänt namn inom forskningsområdet och han har varit verksam i över 30 år. Han har skrivit mycket om mobbning bland barn och ungdomar, vilket medför att han ses som en förgrundsgestalt för forskningen kring skolmobbning (Olweus, 1994).

2.2.2 Hur ser mobbningsituationen ut i skolorna?

Olweus har genomfört undersökningar i svenska och norska skolor under 80-talet. Han kom fram till att mobbning var ett angeläget problem i de svenska grundskolorna. Andelen elever som blev mobbade visade sig sjunka ju äldre eleverna blev. Undersökningarna visade att pojkar var mer utsatta för direkt mobbning än vad flickor var. När det gällde indirekt mobbning var pojkar och flickor lika utsatta. Det visade sig att det var tre gånger så vanligt att mobbningen skedde på skolområdet än på skolvägen. Undersökningen visade på att fler rastvakter på skolgårdarna resulterade i mindre mobbning. Olweus menar att mobbning kan ses som ett gruppfenomen där den sociala smittan är det som betonas. Detta innebär att de enskilda individerna som utsätter en annan för mobbning inte känner så stort individuellt ansvar eftersom mobbningen sker i grupp (Olweus, 1994).

2.2.3 En utveckling av mobbningsfenomenet

Olweus forskning kring mobbning är fortfarande aktuell i dagens samhälle, men vissa samhällsförändringar har skett och forskningen har utvecklats.

Gunnar Höistad är lärare och har bland annat skrivit en bok om att förebygga och stoppa alla former av mobbning. Höistad (2001) delar in mobbning i tre olika former:

- *Tyst mobbning* exempelvis göra miner, sucka, vända ryggen till
- *Verbal mobbning* exempelvis sprida rykten, trakassera, håna, ringa anonyma telefonsamtal, skicka sms eller mail
- *Fysisk mobbning* exempelvis knuffar, tjuvnyp

Höistad (2001) menar att den tysta mobbningen är den vanligaste formen, men också den svåraste att upptäcka. Han menar att mobbningen ser olika ut beroende på kön. Pojkars mobbning är lättare att upptäcka då den oftast är mer högljudd och tydligare. Flickors mobbning kan sägas vara mer personlig då det är vanligt med ryktesspridning och personangrepp. Tyst mobbning är enligt Höistad (2001) mer vanligt bland flickor, men de börjar mer och mer ta efter pojkars fysiska och verbala mobbning.

Friends (2006b) uppfattar mobbning som en systematisk kränkning. De menar att det kan räcka med en kränkning som upprepar sig ett par gånger för att betecknas som mobbning. Friends talar om olika former av mobbning:

- *Psykisk mobbning* exempelvis utfrysning, ignorering
- *Verbal mobbning* exempelvis skvaller, ryktesspridning
- *Fysisk mobbning* exempelvis slag, tafsningar
- *E-mobbning* exempelvis hot, ryktesspridning, blockeringar

Friends menar att elektronisk mobbning ser ut som all annan form av mobbning, men att den sprids genom elektroniska kanaler som Internet och genom mobiltelefoner. De har tagit denna form av mobbning på största allvar och undersökt hur vanlig den är bland barn och ungdomar. Det visade sig att 10 procent av de svarande ofta var utsatta för elektronisk mobbning och att 25 procent ibland var utsatta. Undersökningen visade också att elektronisk mobbning var vanligare bland flickor än bland pojkar. Det framkom att 73 procent av de utsatta också kände mobbaren. I undersökningen delades den elektroniska mobbningen upp i olika kanaler; sms/mms, e-mail, e-forum samt chatt. Det visade sig att den vanligaste kanalen för elektronisk mobbning var chatt (Friends, 2006a).

2.2.4 Vad säger lagen?

För att förstå samhällets ansvar för barn och ungdomar presenteras två viktiga lagar som tar upp ansvaret för barn och ungdomars trygghet. Den första är *lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever*. Denna lag

trädde i kraft den 1 april år 2006 och har till syfte att klargöra skolans ansvar när det gäller diskriminering och annan kränkande behandling. Den som har ansvar för skolans verksamhet skall också bedriva ett målinriktat arbete för att följa denna lag. Detta innebär bland annat att en likabehandlingsplan skall upprättas för att förhindra diskriminering och annan kränkande behandling (Prop. 2005/06:38). Lagen gör det också möjligt för elever att kräva skadestånd om skolan inte fullföljer sitt ansvar. Skolan har ett ansvar att förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling. Skolverket i sin tur har ett ansvar att följa upp och se till att skolan efterlever lagen samt att inte barn och ungdomar blir trakasserade eller kränkta (SFS 2006:67). En annan viktig lag är *socialtjänstlagen* som enligt 5 kap 1 § skall ”verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden...” Detta innebär att socialtjänsten i kommunen har ett ansvar att se till att barn och ungdomar mår bra och känner sig trygga (SFS 2001:453).

3. METOD OCH URVAL

3.1 Metod

Studien bygger på en kvalitativ metod, vilket framförallt handlar om att urskilja framträdande och karaktäristiska drag hos fenomenet som studeras. En kvalitativ studie går på djupet, men inte på bredden, då endast ett fåtal miljöer studeras. Detta är motsatsen till en kvantitativ studie som når ett större upptagningsfält. En kvalitativ studie brukar betecknas som flexibel, då frågorna bland annat kan ändras allt eftersom (Repstad, 1999). Valet av en kvalitativ studie beror på att syftet med studien är att försöka få en förståelse av hur mobbningen ser ut bland svenska ungdomar idag, ur ett professionellt perspektiv. Intresset ligger inte i att exempelvis få reda på hur många som har varit utsatta för mobbning utan studien syftar istället till att få en djupare kunskap av mobbningsproblematiken idag. Inom området för den kvalitativa studien används personliga intervjuer för att belysa problemet. Personliga intervjuer beskrivs av Denscombe (2000) som ett möte mellan intervjuare och respondent. De personliga intervjuerna präglas av en semistrukturerad intervju, vilket innebär att frågorna är ganska öppna och fria. En semistrukturerad intervju är ett mellanting

mellan strukturerade och ostrukturerade frågor och det är vanligt att skapa olika teman där svar efterfrågas (se bilaga 2). Intervjuaren måste inte vid en semistrukturerad intervju ställa frågorna exakt som de är formulerade utan det finns en mer frihet och flexibilitet. Det är viktigt att tänka på att respondenterna vid personliga intervjuer kan påverkas av intervjuarens sätt att formulera sig och intervjuaren kan vinkla frågor så önskat svar uppnås. (Denscombe, 2000).

3.2 Urval

Intresset för studien ligger i att ta reda på hur mobbningen tar sig uttryck i dagens samhälle. För att kunna genomföra det görs ett icke-sannolikhetsurval eftersom det inte är nödvändigt med ett sannolikhetsurval. Istället används ett subjektivt urval, vilket innebär att urvalet består av personer med kunskap och kännedom om området som intervjuaren själv sökt upp (Denscombe, 2000). Detta innebär att många andra respondenter har avfärdats, vilket kan ses som både positivt och negativt. Förhoppningen med det subjektiva urvalet av respondenter är att det ska ge ett relativt representativt resultat och medföra kunskap till studien. Studien utgår från ett professionellt perspektiv och vänder sig därför till personer med kunskap om ungdomars levnadsvillkor i dagens samhälle. Studien belyser fenomenet från två olika fronter, genom organisationer som arbetar mot mobbning samt genom socialsekreterare som arbetar på grundskolor. Båda dessa fronter utgår från ett professionellt perspektiv dvs. ett ovanifrånperspektiv. Genom att belysa problemet från två olika fronter finns en förhoppning om att det skall skapa en dynamik i materialet.

3.2.1 Urval av skolor

Skolorna som har medverkat har varit relativt lika ur ett homogent synsätt. Tanken med detta är att fokus inte skall läggas på huruvida skolorna skiljer sig åt eller inte, utan att de har en ganska lik elevsammansättning. Ett antal skolor valdes ut och socialsekreterarna på skolorna kontaktades. Efter det skickades ett informationsbrev (se bilaga 1). Anledningen till att det är socialsekreterarna på skolorna som valts att

medverka är att de anses vara insatta i ämnet och ha kunskap kring hur situationen på skolan ser ut. Intervjuerna ägde rum med de olika socialsekreterarna mellan november och december år 2006.

3.2.2 Urval av organisationer

Vid uppsatsens början var det klart att Friends skulle kontaktas då de är den största organisationen i Sverige som arbetar mot mobbning. Kontakt inleddes och en telefonintervju med en föreläsare från huvudkontoret i Stockholm genomfördes i november år 2006. Anledningen till att det blev en telefonintervju beror på avståndet då det inte fanns tid att åka till Stockholm. En annan organisation som också kändes självklar var BRIS – barnens rätt i samhället, då de dagligen kommer i kontakt med barn och ungdomars problem. En intervju kom till stånd med en representant på deras regionkontor i Malmö i november år 2006. Innan intervjuerna genomfördes skickades ett informationsbrev (se bilaga 1).

3.3 Perspektivval och avgränsningar

Närmandet av mobbningsproblematiken sker genom intervjuer med personer med kunskap om ungdomar och mobbning. Studien vänder sig inte direkt till ungdomar bland annat på grund av etiska aspekter då mobbning är ett känsligt samt värdeladdat begrepp och fenomen. Studien bygger på intervjuer och det känns därför inte etiskt korrekt att intervjua ungdomar som är eller har varit utsatta för mobbning. De som intervjuas besitter en kunskap om ungdomars livssituation idag och är insatta i mobbningsområdet. Detta innebär att studien utgår från ett professionellt perspektiv eller ett ovanifrånperspektiv och inte från ett ungdomsperspektiv.

Studien är inriktad på mobbning bland ungdomar i åldrarna 13-15 år, dvs. ungdomar på högstadiet. Avgränsningen till högstadiet beror på att det finns en förförståelse om att det är vanligt med mobbning i denna åldersgrupp samt att Internet är ett vanligt kommunikationsmedel.

3.4 Genomförande

Intervjun med Friends genomfördes över telefon. Högtalarfunktionen på telefonen användes och på så vis spelades samtalet in med en mp3-spelare. De andra intervjuerna har också spelats in med hjälp av en mp3-spelare, men genomförts på respektive arbetsplats. Intervjuerna har sedan skrivits ner ordagrant. Materialet har därefter bearbetats genom att försöka härleda intervjusvaren till tre olika teman. Genom dessa teman har sedan materialet analyserats. Redovisningen av resultat presenteras under olika teman och vissa citat har plockats ut som styrkt det som sagts på ett bra sätt. Vid analysen har respondenternas svar kopplats till de olika teorierna som studien utgår från. Respondenterna är anonyma då aidentifiering har skett och skolorna kallas för A, B respektive C. Organisationerna är inte anonyma, men respondenterna på organisationen är det och representerar därmed hela organisationen.

3.5 Etik

Mobbning är ett laddat begrepp och det är en handling som är kränkande för personen i fråga. Därför är respondenterna från fältet och har en professionell hållning. Vid presentationen av studien för de medverkande kommer det också att finnas en tydlighet ifråga om syftet med studien, detta för att undvika eventuella missförstånd. Respondenterna är anonyma och skulle det efterhand visa sig att någon skulle vilja dra tillbaka sin medverkan kommer det vara möjligt. Intresset för studien bygger på kunskap kring mobbning och det nya fenomenet elektronisk mobbning. Enskilda individers åsikter är därför inte det intressanta utan deras uppfattning som professionellt verksamma. Etiken kring ämnet och studien är viktig att ta hänsyn till, men eftersom respondenterna är professionella finns inte riktigt samma etiska övervägande som om de hade varit ungdomarna själva som studien hade vänt sig till.

3.6 Källkritik

Den nya formen av mobbning, den så kallade elektroniska mobbningen, har en brist på forskning och undersökningar. Detta innebär att det inte finns någon litteratur som

tar upp fenomenet och information har därför fått inhämtas genom Internet, vilket är en källa som inte anses vara särskilt tillförlitlig då upphovsmannen inte alltid står skriven. Information har försökt inhämtas från relativt säkra källor som exempelvis olika myndigheter och organisationer, men när det inte har gått har andra källor fått användas. Detta för att kunna belysa ämnet på ett rättvisande sätt.

3.7 Validitet och reliabilitet

Validitet handlar om hur nära sanningen studien kommer, en form av verklighetsskildring. Frågan som måste ställas är om studien mäter det som var tanken och syftet. Reliabilitet handlar om studiens tillförlitlighet och noggrannhet. Frågan som måste ställas här är om någon annan skulle genomföra samma studie skulle de då komma fram till samma resultat. Det är därför viktigt att vara tydlig i resonemangen när det gäller vilka beslut som tas (Denscombe, 2000).

Eftersom denna studie använder sig av intervjuer kan detta anses medföra en hög validitet då direktkontakt innebär en kontroll av riktighet och relevans. Reliabiliteten däremot kan bli lägre då det kan vara svårt att uppnå objektivitet. Det är också viktigt att tänka på intervjuareffekten när en kvalitativ studie genomförs. Intervjuareffekten handlar om den påverkan intervjuaren har på personen den intervjuar. Det kan handla om ålder, kön, etiskt ursprung (Denscombe, 2000). Respondenterna i denna studie skulle kunna påverkas av att intervjuaren är ung och kvinna och av intervjuarens sätt att ställa frågorna. Intervjuareffekten finns alltid vid en kvalitativ studie och är viktig att beakta.

En kvalitativ studie kan ha en del svagheter som exempelvis att den är tidskrävande och inte når lika många som en kvantitativ studie, intervjuareffekten samt bristen på objektivitet. Det finns en medvetenhet kring dessa svagheter och vad de kan innebära, vilket också har beaktats. Trots detta bedöms kvalitativ metod vara den bästa metoden för att kunna genomföra denna studie. För att minska risken för dessa svagheter finns en tydlighet i alla resonemang och moment för att uppnå en så hög validitet och reliabilitet som möjligt.

4. TEORIER

4.1 Inledning

Teorierna som presenteras är applicerbara på mobbning generellt. Studien avser framförallt att skapa en förståelse och få kunskap kring mobbning bland ungdomar idag, med betoning på elektronisk mobbning. Därför presenteras generella teorier kring mobbning nedan, vilka sedan problematiseras i analysen och diskussionen så att de passar syftet med studien.

4.2 Olweus definition av mobbning

Olweus (1994) menar att mobbning sker när en grupp aktiva individer eller en aktiv enskild individ trakasserar en annan person. Han menar inte att det behöver vara en grupp som trakasserar en annan för att kallas för mobbning, utan det kan vara en enskild individ. Han definierar mobbning på följande sätt:

En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer.

(Olweus, 1994, sid. 4)

En negativ handling menar Olweus är när: "... en person tillfogar eller försöker tillfoga en annan person skada eller obehag..." (Olweus, 1994, sid. 4).

Negativa handlingar kan enligt Olweus (1994) ske genom;

- *Ord* (verbalt) exempelvis hot och hån
- *Fysisk kontakt* exempelvis slag, knuffar
- *Utan ord och fysisk kontakt* exempelvis grimaser, utfrysning

För att det skall handla om mobbning måste det enligt Olweus (1994) vara en viss obalans i styrkeförhållandet. Med detta menar han att mobbaren måste ha ett fysiskt övertag och mobboffret vara fysiskt svagare. Han skiljer mellan direkt och indirekt

mobbing. Direkt mobbing innebär öppna angrepp på mobboffret medan indirekt mobbing kan handla om exempelvis social isolering.

4.3 Gruppteorier

Maltén (1992) är bland annat lärare och skriver om grupputveckling. Han menar att människan söker sig till grupper precis som djuren, för att vi har ett behov av att leva i flock. Det som är utmärkande för grupper är att de behöver gemensamma mål och normer, en regelbundet och samhörighet samt en fungerande kommunikation. Individer som ingår i grupper kan utveckla olika roller, vilka har olika status och prestige. Maltén (1992) menar också att kommunikation är väldigt viktigt för att samspelet människor emellan skall fungera. Sändaren kodar sitt budskap och mottagaren i sin tur avkodar eller tolkar informationen. Kommunikation kan i många fall leda till missförstånd, så kallad dubbelkommunikation.

Heinemann (1987) menar att mobbing är ett gruppvåld mot individen. Under identitetsutvecklingen är det naturligt att söka skydd i en grupp och på så vis uppnå en viss anonymitet. Eventuell avvikelse från gruppen uppfattas som kritik och straffet kan innebära utfrysning, vilket i sin tur leder till ensamhet. Heinemann (1987) beskriver att individers känslor kan få oerhörda konsekvenser i grupp då känslorna tillsammans kan bli oerhört starka.

4.4 Goffmans stigma

Professor Erving Goffman (1972) skriver om stigmatisering av människor. Begreppet stigma skapades av grekerna för beteckning av kroppsliga tecken som var ovanliga. Tecken brändes då in i kroppen för att visa att personen var avvikande.

Det är varje samhälle som bestämmer vad som är normalt och onormalt, dvs. normer och riktlinjer. Varje gång vi träffar nya personer sätter vi in dem i olika fack beroende på deras sociala identitet, dvs. vi stämplar dem, vilket är ett stigma. Stigma är en benämning på en egenskap som är misskrediterande, vilket leder till en

diskriminering. Den som är stigmatiserad känner en viss skam och försöker ofta bli av med sitt stigma. Det är inte ovanligt att den stigmatiserade känner sig ensam och isolerad samt en oro över vad andra tycker och tänker. Rykten som sprids om den stigmatiserade leder till att personen ofta vill fly bort från allting (Goffman, 1972).

Den stigmatiserade ser sig själv genom andras ögon och upplever sig därför annorlunda och skamfull. Den stigmatiserade når aldrig upp till normen och känner därför ofta en ovärdighet och underlägsenhet. Den stigmatiserade avviker från gruppen då den inte lever upp till normen och värderingarna. Detta kan leda till att gruppen isolerar avvikaren som då inte får vara en del av gruppen (Goffman, 1972).

4.5 Socialt förändringsarbete

Swedner (1983), innehavaren av den första professuren i socialt arbete, har skrivit en bok som handlar om socialt förändringsarbete. Boken är gammal, från 1983, men innehållet kan i viss mån vara aktuellt även idag. Syftet med boken är att ge en tankeram till att kunna analysera det sociala arbetet.

Swedner (1983) menar att det är viktigt att studera sociala problem för att kunna utveckla nya metoder och angripssätt för att bekämpa dem. Socialt förändringsarbete är inte lätt, utan tufft och tidskrävande, men dock så viktigt. Swedner (1983) utgår från att varje människa har en skyldighet att agera i tron att det är möjligt att påverka alla sociala problem, vilket förutsätter att varje människa kan påverka sin egen och andras situation. Socialt förändringsarbete syftar till att begränsa, övervinna, motverka samt förebygga sociala problem. Arbetet måste bedrivas på tre olika nivåer, vilka samspelar med varandra. Nivåerna är makronivå (inom samhället), mesonivå (inom organisationer och institutioner) samt mikronivå (på individ och familjenivå). Socialt förändringsarbete handlar om att ta reda på vilket mål det är som önskas uppnås och efter det insamlas existerande kunskap samt produktion av ny. Det är viktigt att utveckla nya metoder för att angripa problemet, vilket kan vara tidskrävande då det finns en tröghet i systemen. Avslutningsvis är det av vikt att utvärdera arbetet (Swedner, 1983).

5. RESULTAT OCH ANALYS

5.1 Presentation av respondenternas arbetsplatser

Nedan följer en kort sammanfattning av de arbetsplatser som medverkat i studien. Organisationerna är inte anonyma, medan skolorna är det och därför slås de samman till en. Detta på grund av att inte skolorna skall bli utpekade. Organisationerna däremot är rikstäckande och arbetar aktivt för mobbningens bekämpning och behöver därmed inte vara anonyma.

5.1.1 Friends

Antimobbningsorganisationen Friends är Sveriges största organisation som arbetar mot mobbning och grundades 1997 av Sara Damber. Huvudkontoret ligger i Stockholm, men den har även kontor i Göteborg och i Umeå. Organisationen är inte vinstdrivande utan finansieras av skolor, företag samt stiftelser (Friends, 2006c). Friends utbildar barn och vuxna i mobbningsfrågor på skolor runt om i landet för att kunna bekämpa mobbning på lång sikt. Friends målsättning är att: ”Minska mobbning och kränkande behandling i samhället med tyngdpunkt på barn och ungdom.” (Friends, 2006d).

5.1.2 BRIS – Barnens Rätt I Samhället

BRIS är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden organisation som grundades 1971. BRIS arbetar för barn som far illa och är en länk mellan barn, vuxna och samhälle. BRIS har fem regionkontor samt ett riksförbund i Stockholm. Dess stödverksamheter består av barnens hjälptelefon, BRIS mejlen samt BRIS vuxentelefon. BRIS målsättning är att: ”...stärka barns och ungdomars rättigheter och förbättra deras levnadsvillkor...” (BRIS, 2006).

5.1.3 Skolorna

Skolorna som medverkat är grundskolor i Lunds kommun, med inriktning på högstadiet. Skolorna är ungefär lika stora och elevsammansättningen är ganska lik ur ett homogent synsätt. Alla skolorna har någon form av antimobbningsarbete.

5.2 Resultat

Nedan följer en redovisning av de resultat som kommit fram genom respondenterna som medverkat i studien. Resultatet kommer att presenteras genom olika teman som varit genomgående under studien. Resultatet analyseras sedan i 5.3.

5.2.1 Tema A – mobbningens uttryck och elektronisk mobbning

Det framkommer att respondenterna använder sig av sinsemellan samma definition för att beskriva mobbning, vilken är Dan Olweus definition. De poängterar att det är viktigt att det är en skillnad i styrkeförhållandena och att det inte är mobbning om någon är elak mot någon annan *en* gång, utan att det då är en kränkning, vilket inte heller är acceptabelt. De menar att det måste ske vid upprepade gånger för att betraktas som mobbning. När det kommer till elektronisk mobbning menar de flesta att det är viktigt att utgå från samma definition som vid mobbning generellt. Friends håller med om detta, men menar att det är en problematik med mobbning som sker över Internet.

Om man går efter definitionen ska det hända flera gånger, men om man lägger ut en bild på nätet blir den ju sedd flera gånger. Därför kan det ju vara en gång... om du lägger ut en grej och hela skolan ser det har du ju i praktiken berättat det för hela skolan. (Friends)

På frågan om vilken form av mobbning som är vanligast bland ungdomar idag svarar respondenterna utfrysning. Vissa av dem uppger sig också se att den fysiska mobbningen är mer utbredd än vad många tror. De menar att det är relativt vanligt med knuffar och stötar i korridorerna, vilket är en form av fysisk mobbning, men som

många inte ser det som. De tror också att ungdomarna själva inte uppfattar att det är mobbning och därför inte heller berättar om det. Respondenterna på skolorna upplever även den verbala mobbningen som stor. Detta är något som Friends menar att många lärare tror.

Frågar man de vuxna i skolan så säger de oftast att det är det verbala som är värst, verbala kränkningar. Medan eleverna själva oftast inte tar det lika allvarligt utan tycker den psykiska mobbningen är vanligare, utfrysningar och sådant. (Friends)

Skolan uppges vara den vanligaste arenan för mobbning bland ungdomar. Respondenterna menar att det samlas mycket ungdomar på samma plats under många timmar varje dag och att det är en bidragande faktor till mobbningens existens. De märker att mobbningen har utvidgats och fått en ny arena i och med Internet. De flesta tror dock att mobbningen börjar i skolan och sedan fortsätter på Internet.

En av skolorna utmärkande då respondenten är väl införstådd i den nya formen av mobbning, den som sker på Internet och genom mobiltelefoner. Respondenten är personligen aktiv i arbetet med hjälp av sin nyfikenhet och sitt intresse av ungdomarnas värld. En av skolornas respondent är inte insatt i denna problematik och anser själv att all information kring denna mobbningsform är betydelsefull. Respondenterna på skolorna har inte uppfattningen av att den elektroniska mobbningen är något som har uppmärksammats särskilt mycket på skolorna. Detta innebär att varken ungdomarna eller personal har fått någon direkt information kring området.

Det framkommer att alla respondenterna upplever det som ”enklare” att skriva elakheter än att säga det personligen, öga mot öga. De tror att de som mobbar andra över Internet inte känner sig personligt ansvariga. De tror också att ungdomarna kan skriva saker de aldrig hade sagt till någon personligen, att den elektroniska mobbningen kan vara grövre än skolgårdsmobbningen.

... jag tycker att man hör väldigt mycket fula ord i vanliga fall, men där kan det stå saker man inte ens kan drömma om att någon skulle säga.

(Skola B)

Respondenterna menar att ett stort problem med den elektroniska mobbningen är tolkningsproblematiken. Det är svårt överhuvudtaget att tolka saker som andra skriver och desto svårare när det handlar om kränkningar och elakheter. De upplever också det vara starkare att läsa saker än att höra det. De menar att den elektroniska mobbning kan vara "tuffare" för den som är utsatt, då det i slutändan är en tolkningsfråga. Det kan lätt bli att den utsatta undrar och inte riktigt vet vad som menas med det som skrevs.

... sms kan ju bli väldigt, väldigt fel. Man kan uttrycka sig tjurigt, men det läses tio gånger tjurigare än vad det är. (Skola B)

Respondenterna tror inte ungdomarna är medvetna om spridningseffekten på Internet. Det är ett stort problem när det handlar om mobbning över Internet. Ungdomarna förstår inte att det de skriver kan finnas där för alltid. De flesta av respondenterna har också uppfattningen av att elektronisk mobbning är "tuffare" att utstå då den utsatta aldrig få vara ifred, utan mobbningen kan följa med hem.

Den mobbning som finns nu, den kan verkligen nå dig 24 timmar om dygnet. Det du kunde stå ut med i skolan innan kan du få på sms mitt i natten, du kan verkligen bli nådd... hur många sådana meddelande hade man kunnat ta på en dag, det är mängden som är så enormt mer nu. (Skola B)

När det kommer till kunskapen kring denna form av mobbning tror varken BRIS eller Friends att skolorna har tillräckligt med kunskap för att klara av att bekämpa den. Friends menar att det handlar om att försöka förstå ungdomarnas värld.

Jag brukar när jag pratar med lärare jämföra det med att man har fått ett nytt rum på skolan och oavsett vad du tycker och tänker om det rummet kan du aldrig ta bort det, det finns där. Om du inte ens kan få upp dörren till det rummet, hur ska du kunna förstå eleverna som kommer därifrån och hur ska du kunna veta vad de gör där inne? (Friends)

Några av respondenterna har kommit in på skuld och skam när det gäller mobbning. Det är en otroligt stor skam att utstå mobbning och många lägger det på sig själv och vågar inte berätta för någon. Friends tror att skammen kan bli större när det handlar om elektronisk mobbning.

... skammen kan ju bli mer på nätet eftersom fler kan se det. Skulden, den man har själv och känner att det är mig det är fel på, den är lika. (Friends)

5.2.2 Tema B – ansvar och åtgärder

Respondenterna är eniga om att det är vuxenvärldens ansvar att se till att barn och ungdomar inte blir mobbade, att alla vuxna i samhället har ett ansvar att ingripa om de ser något barn som far illa. De menar också att ett stort ansvar åligger föräldrarna, särskilt när det kommer till den elektroniska mobbningen, då de lägger ett större ansvar på föräldrarna att ha uppsikt över vad deras barn gör på datorn hemma. De flesta av respondenterna ser elektronisk mobbning som ett gemensamt ansvar, som åligger både skolan och föräldrarna och gör därmed ingen direkt skillnad, då den ena mobbningsformen inte utesluter den andra. De menar att skolan måste ta sitt ansvar när det handlar om elektronisk mobbning.

Jag brukar säga, gå du in i den klassen och kolla om du inte ser ett spår av det som har hänt på nätet så ok, men jag kan nästan sätta min månadslön på att du kommer att göra det och vad ska du göra då? Vad skiljer det här från vilket annat mobbningsfall som helst? (Friends)

BRIS och Friends tycker inte att skolorna har tagit tillräckligt mycket ansvar när det gäller denna typ av mobbning. BRIS tycker inte heller att skolorna har gjort tillräckligt överhuvudtaget för att bekämpa mobbning bland ungdomar.

... så har den här så att säga skolgårdsmobbningen pågått hur mycket som helst och lärarna kan väl tycka att de har gjort något, men de har gjort långt ifrån tillräckligt. Nu förfasar sig vuxenvärlden jättemycket för att de ser det här på nätet, för att det är svart på vitt, de kan läsa det, men det är ju samma typ av kränkning, barnet far ju lika illa i vilket som. (BRIS)

Skolornas respondenter uppger att det ofta är upp till lärarna själva om de tar upp mobbningsproblematiken i klasserna. Skolornas ledningar lägger mycket av detta på lärarna och det är upp till dem om de har engagemang och intresse i dessa frågor. Respondenterna menar att många lärare tar upp dessa frågor eftersom de tycker att det är viktigt, men det finns alltid de som inte tycker att det är deras ansvar.

När du öppnar ditt lönekuvert den 25:e, vad är det du får betalt för? Där svarar väldigt många lärare olika. En del säger att jag har inte betalt för att stoppa bråk eller plocka upp skräp i korridoren. Där beror det ju på hur man tar sitt ansvar och vad man fått lära sig på lärarhögskolan. (Friends)

Jag tror att det handlar om personerna på plats. Hade jag varit en annan, hade rektorn varit en annan eller eleverna några andra. På något sätt ska man matcha liksom. (Skola B)

Många av respondenterna är kritiska till lärarhögskolan och menar att den inte bidrar med någon kunskap kring konfliktfrågor och kring mobbningsproblematiken. De menar att lärarhögskolan har ett ansvar att utbilda lärare att klara av sådana situationer, då verkligheten ser ut så som den gör.

Lika självklart som man får en pedagogisk utbildning så ska det ingå i lärarutbildningen. Annars spelar det ingen roll hur duktig man är om det sitter barn som är mobbade och inte tar till sig någonting för de har full sjå med att fundera ut en strategi för att klara sig för dagen. (BRIS)

Ungdomarnas eget ansvar är något som de flesta tar upp. De menar att ungdomar på högstadiet är så pass gamla att de har ett eget ansvar i det hela. Det kan handla om att följa med den som är ensam i klassen till matsalen eller att säga ifrån när någon är elak mot någon annan.

Skolorna har alla någon form av antimobbingsprogram och de utgår alla från Farstametoden¹. Två av skolorna kan förstå att metoden har fått kritik då föräldrarna inte blandas in från början. Detta är något som respondenterna själva kan tycka vara lite problematiskt. Två av skolorna använder sig av enkäter för att se hur trivseln ser ut på skolan; där finns också frågor kring mobbningsituationen.

BRIS och Friends anser att det är viktigt att sätta in mobbningsåtgärder långt ner i åldrarna. Detta eftersom det är viktigt att skapa en trevlig atmosfär och lära barnen vad som är etiskt rätt och fel. BRIS uppger att de anser att skolorna lägger för mycket ansvar på ungdomarna genom att de använder sig av kamratstödjare och liknande. BRIS menar att skolan aldrig kan komma ifrån sitt ansvar genom att lägga över det på ungdomarna själva.

Lagstiftningen som kommit nu gör det möjligt för dem som varit utsatta för mobbning under sin skoltid att kräva skolan på ekonomiskt ansvar, då de brustit i sitt ansvarstagande. Detta är något som generellt sett uppfattas som positivt av respondenterna.

¹ En metod utvecklad av Karl Ljungström för att åtgärda akut mobbning. Går ut på att samla in information kring fallet och sedan samtala med mobbaren. Efter ungefär en vecka skall ett uppföljningssamtal äga rum (Farstametoden, 2006).

Lagstiftningen som kommit nu är bra, den är tydlig. Då det också blir ett ekonomiskt ansvarstagande. Det är trist att det ska behöva vara så, men pengar är ett rätt tydligt språk, också att det kostar att inte göra något, då kanske man kan använda de pengarna mer preventivt istället. (BRIS)

5.2.3 Tema C – samhällsutveckling och framtid

Det framgår att alla ser dagens samhälle som något positivt. De anser att samhällsutvecklingen som skett har bidragit med många givande saker. Informationen och kommunikationen sker på andra sätt än tidigare. De upplever alla att utvecklingen har bidragit med en hel del negativa saker, som exempelvis elektronisk mobbning, men de upplever samtidigt att fördelarna väger tyngre än nackdelarna. Ungdomarnas möjligheter att skaffa vänner från olika delar av landet och över hela världen uppges vara en stor fördel. Kommunikationen över Internet är en fördel många gånger då exempelvis olika hjälporganisationer erbjuder den formen av kommunikation och för vissa är det enklare att skriva än att prata med någon.

... kanske våga säga saker där som man inte annars hade vågat, det är kanske lättare att prata via msn än att knacka på hos kuratorn (Friends)

Det är övervägande så att respondenterna anser det vara av vikt att försöka förstå sig på barnens värld. De menar att det är bra om vi kan låta dem lära oss mer om den värld som för många äldre är skrämmande och onåbar.

För barnen är ju en chattkompis lika viktig som en riktig kompis och det kanske jag inte fullt ut förstår, men jag kan i alla fall försöka att förstå det och lyssna på barnen. (BRIS)

Respondenterna försöker se ljus på framtiden och BRIS ser redan nu en liten nergång av mobbningen. Friends har en förhoppning om att inom en 5-års period nå någon form av minskning av antalet mobbningsfall. En av skolorna är nyfiken och vill lära

sig mer om den nya formen av mobbning, den elektroniska mobbningen. Alla hoppas på att vi tillsammans skall kunna komma närmre ett mobbningsfritt samhälle.

5.3 Analys

Respondenternas upplevelse av att skolan är den vanligaste arenan för mobbning stämmer väl överens med vad tidigare forskning säger. Olweus (1994) ser skolan som den största arenan för mobbning bland barn och unga. Detta beror säkert på, precis som framkommit av respondenterna, att det samlas så mycket ungdomar på samma plats under så många timmar varje dag. Gruppbildningar blir på det viset givet, eftersom vi vill tillhöra en grupp och utforska vår identitet, så som Maltén (1992) menar. I ungdomsåren är det inte alltid lätt att veta vem man är och vad man står för, det är därför tryggt att tillhöra en grupp. De som inte passar in i gruppen och på något sätt avviker får inte vara en del av gemenskapen och kan enligt Heinemann (1987) frysas ut och blir lämnad ensamma. Den elektroniska mobbningen uppfattas av respondenterna vara en fortsättning på skolgårdsmobbningen. För den utsatta innebär det att mobbningen fortsätter efter skolan, i den unges hem. När någon blir mobbad på nätet nås det av väldigt många. Detta innebär att gruppen fortsätter att vara närvarande. Det är fortfarande tryggt att tillhöra en grupp då den enskilde inte behöver ta personligt ansvar, utan ansvaret skjuts över till gruppen, så som Olweus (1994) menar. På nätet blir det också enligt respondenterna lättare att säga grövre saker då det personliga ansvaret är ännu mindre, eftersom personerna ofta är anonyma och inte behöver titta den utsatta i ögonen.

Det framkommer genom respondenterna att många har för lite kunskap kring elektronisk mobbning. Organisationerna menar att skolorna har för lite kunskap överhuvudtaget kring mobbningsområdet. Det gäller enligt Swedner (1983) att hela tiden se över det sociala arbetet och att vara aktiv i det sociala förändringsarbetet. Detta kan ske på olika plan, där skolan är *ett* område. När det gäller mobbning och framförallt den elektroniska mobbningen är det viktigt att arbeta förebyggande på skolorna. Det som måste göras då är att fråga sig vilket mål som önskas uppnås samt att inhämta kunskap kring ämnet. Det nya fenomenet elektronisk mobbning kräver

nyttänkande och en utveckling av hur området skall bekämpas. Det räcker inte att göra som det gjordes tidigare, eftersom området har förändrats och utvecklats. Det krävs nya arbetsmetoder och nya sätt att övervinna problemet. Mobbningens skepnad har förändrats och då måste också det sociala arbetet förändras. Så som Swedner (1983) säger är inte socialt förändringsarbete något enkelt arbete, men det är ett arbete som måste göras.

Skuld och skam är något som respondenterna återkommer till. Skammen att vara utsatt för mobbning och skulden den utsatta därmed känner. Goffman (1972) menar att stigmatiserade människor, i detta fall mobbade personer, känner att de inte tillhör de ”normala” och att de inte kan leva upp till normen vilket leder till att de känner en skamfullhet. Att hela tiden se sig själv genom andras ögon leder till en stor skam och ett utanförskap. Friends menar att skammen kan bli större då flera personer ta del av kränkningarna. Mobbning är skamfullt för den utsatte och i och med att den elektroniska mobbningen når så många fler än skolgårdsmobbningen kan detta uppfattas som att den utsatte skulle känna större skam. En konsekvens av att känna större skam kan vara att den utsatta inte vågar berätta om vad som händer, då den skäms så. Detta innebär att den elektroniska mobbningen förblir hemlig och inte ger vuxenvärlden tillträde.

Olweus (1994) forskning kring skolgårdsmobbning visar att mobbningen sjönk ju fler rastvakter det fanns på skolgården. Detta visar på att lärares närvaro är väldigt viktig för att förebygga mobbning och på så vis minska den. Respondenterna menar att mycket av lärarnas ansvar är under eget intresse, dvs. de som tycker att mobbning är viktigt att belysa gör det och de som inte tycker att det ingår i deras arbetsuppgifter gör det inte. Det framkom också att den elektroniska mobbningen kan hamna mellan stolarna, då den kanske inte alltid utspelar sig i skolan, samtidigt som den visar sig vara en förlängning av skolgårdsmobbningen. Brist på ansvar leder enligt Olweus (1994) forskning till stora konsekvenser då det finns ett klart samband mellan närvaro av vuxna och mobbning.

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever påvisar skolans ansvar när det gäller att se till att barn och ungdomar inte utsätts för kränkande behandling. Det är enligt lag skolans ansvar att se till att ungdomar inte utsätts för mobbning och respondenterna uppger att deras skolor bedriver antimobbningsarbete.

Samhällsutvecklingen upplevs av respondenterna som övervägande positiv. De menar att ungdomarna kan skapa kontakter med andra över nätet och träffa ungdomar med samma intressen. Det är viktigt för ungdomar att hitta andra som de känner sig trygga med och som förstår dem, där de kan utveckla en identitet, så som Maltén (1992) beskriver. Internet öppnar lättare upp för kommunikation, då ungdomar idag kan chatta med andra ungdomar på andra sidan jorden. Det är enligt Maltén (1992) inte ovanligt med dubbelkommunikation, dvs. missförståelse av kommunikationen. Detta är något som respondenterna uppmärksammat, att det lätt kan bli tolkningsproblem när ungdomar kommunicerar över Internet.

6. DISKUSSION

Denna studie har bidragit till en hel del funderingar och frågor. Jag har verkligen brunnit för denna problematik och emellanåt känt en enorm frustration då den råa verkligheten presenterats för mig. Även om jag har fått en hel del obesvarade frågor med mig har jag också försökt svara på en del. Jag hade frågor jag ville ha svar på i början, vilka kommer att besvaras nedan.

Första frågan var; *hur tar sig mobbning bland ungdomar uttryck i dagens samhälle?* Det framkommer att den elektroniska mobbningen är utbredd och att mobbningen i och med det har fått en ny arena. Mobbningen förföljer idag ungdomarna hela vägen in i deras egna hem. Den vanliga skolgårdsmobbningen finns fortfarande och det framkommer att respondenterna uppfattar utfrysning vara den vanligaste formen av mobbning. De tror också att skolan fortfarande är den vanligaste platsen för mobbning, vilket svarar på min andra fråga; *om skolan fortfarande är den vanligaste*

arenan för mobbning. Detta tror de beror på att det samlas så mycket människor, som måste vistas under samma tak under många timmar varje dag. Detta stämmer väl överens med Olweus (1994) forskning om skolgårdsmobbning där skolan är den vanligaste arenan.

Den tredje frågan löd; *hur stor påverkan har informationstekniken för mobbningens uttryck och för dess bekämpning?* Det visar sig att den elektroniska mobbningen har blivit större och större. Många ungdomar har tillgång till datorer hemma och många har egna mobiltelefoner, vilket leder till att de är anträffbara i stort sett dygnet runt. Detta är en effekt av den nya tekniken och kan både ses som positiv och negativ. Respondenterna uppfattar också att mobbningen på nätet är grövre än den traditionella skolgårdsmobbningen då Internet möjliggör en mobbning som kan ske relativt anonymt och utan att mobbaren behöver se offret i ögonen. Respondenterna uppfattar, trots alla negativa konsekvenser, att informationstekniken också medför mycket gott. De tror att många ungdomar har lättare för att maila eller chatta med exempelvis hjälporganisationer, när de vill ha råd eller hjälp i olika situationer. Detta svarar på om *informationstekniken påverkar bekämpningen av mobbning*, vilket den uppenbarligen gör då ungdomar har fler möjligheter att närma sig den hjälp de behöver.

En fråga var *vilka konsekvenser det nya fenomenet elektronisk mobbning får för dagens ungdomar*. Denna fråga är stor och kan vara svår att svara på, men i stort är konsekvenserna förödande. All mobbning är fruktansvärd och kan förstöra den drabbades liv. Den elektroniska mobbningen är ofta en förlängning av skolgårdsmobbningen, vilket innebär att den som utsätts för elektronisk mobbning även utstår skolgårdsmobbning. Detta innebär att den utsatta aldrig får vara ifred och inte ens kan gömma sig i sitt eget hem. Denna mobbning menar respondenterna kan leda till en större skam än den traditionella skolgårdsmobbningen då den når fler personer. Goffman (1972) tar upp skammen som en stigmatiserad person kan känna när den ser sig själv genom andras ögon och märker att den inte tillhör normen. Genom spridningseffekten på Internet samt att mobbningen följer med den utsatta

hem ökar säkerligen skammen. En konsekvens av att känna större skam kan vara att den utsatta inte vågar berätta om vad som händer, då den skäms så mycket. Detta innebär att den elektroniska mobbningen förblir hemlig och inte ger vuxenvärlden tillträde. Därför är det viktigt att vuxenvärlden vågar närma sig denna problematik för att inte den elektroniska mobbningen skall få förbli okänd för vuxenvärlden.

Konsekvenserna av den elektroniska mobbningen visar sig också vara en ansvarsfråga, vilket var min sista fråga; *hur ser ansvarstagandet ut när det gäller mobbning generellt samt när det gäller den elektroniska mobbningen?* Vissa gör skillnader mellan skolan och det som sker på fritiden, vilket inte den nya formen av mobbning tillåter då mobbningen smälter samman och det inte går att skilja de olika formerna åt. Försök att skilja mobbningen åt gynnar inte ungdomarna utan det är viktigt att tillsammans bekämpa mobbningen. Olweus (1999) forskning kring skolgårdsmobbning visar också att utsatta ungdomar är beroende av vuxnas närvaro för att kunna bekämpa mobbningen. Om ingen tar på sig ansvaret kommer inte mobbningen att bekämpas och ungdomarna kommer att hamna mellan stolarna. Det är därför viktigt att alla tar sitt ansvar för att se till att ungdomarna kan leva ett tryggt liv. Det är också oerhört betydelsefullt att lärare, föräldrar och vuxna i allmänhet tar sitt ansvar och låter ungdomarna lära dem hur saker och ting ser ut på Internet samt vara nyfiken på deras värld, även om det är komplicerat. Just så som Swedner (1983) säger, det är inte lätt med socialt förändringsarbete, men dock så viktigt.

Sociala problem, som i detta fall mobbningsproblematiken, är viktiga att arbeta med för att förebygga problem och se till att ungdomar kan leva under trygga förhållanden. Det är det som Socialtjänstlagen säger, att ungdomar skall vara trygga, vilket innebär att Socialtjänsten har ett ansvar att se till att ungdomar mår bra och inte behöver utsättas för kränkande behandling. Skolan har enligt lag också ansvar för ungdomars välmående och skall enligt lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever se till så att inte ungdomar utsätts för mobbning. Förebyggande arbete är så som Swedner (1983) säger ett viktigt men tidskrävande arbete. Det visar sig att skolorna i denna undersökning arbetar

förebyggande, men det är kanske inte alltid ett förebyggande arbete som är aktuellt eftersom mobbningen, precis som andra sociala problem, ständigt förändras. Skolorna måste våga ta del av ungdomarnas värld och ta till sig den elektroniska mobbningen för att kunna arbeta förebyggande.

Det är intressant att se att det verkar handla mycket om eget intresse ifall lärare och annan personal tar upp mobbning i klasserna. En av respondenterna var väldigt engagerad i mobbningsproblematiken och särskilt när det gällde den elektroniska mobbningen. Frågan är om det är så det skall vara, att det skall handla om enskilda individers tolkning av vad som är deras ansvar eller inte. Personligen anser jag att det behövs fler riktlinjer och jag hoppas att den nya lagen skall tala för sig själv när det nu handlar om pengar. Jag instämmer med respondenten på BRIS att det tyvärr är så att pengar är ett språk som många förstår. Jag tror att det är viktigt att försöka sätta sig in i ungdomarnas värld och låta ungdomarna lära oss mer om den värld som vi inte riktigt förstår oss på. Förhoppningsvis leder detta till en större förståelse och uppmärksamhet på de konsekvenser som eventuellt kan uppkomma, däribland den elektroniska mobbningen.

Min förhoppning är att detta arbete skall kunna inspirera till en större uppmärksamhet kring detta problem. Jag hoppas att allmänheten väljer att öppna upp ögonen för att se verkligheten, för detta är verkligheten för våra ungdomar och det är dem som är vår framtid.

REFERENSLISTA

- BRIS- rapporten (2005) *Samtal och mejl till BRIS 2005*. Stockholm
- BRIS (2006) www.bris.se/about_bris/about_bris.asp (2006-12-05)
- Denscombe, Martyn (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Farstametoden (2006) www.ordkallanpedaktiv.se (2006-12-26)
- Fors, Zelma (1993) *Obalans i makt fallstudier av barnmobbing*. Göteborg: Göteborgs universitet
- Friends (2006a) *Sammanställning av e-mobbingsundersökning* (elektronisk) www.friends.se under för föräldrar/e-mobbning/till undersökningen (2006-11-08)
- Friends (2006b) www.friends.se/index.php?id=573 (2006-12-10)
- Friends (2006c) www.friends.se/index.php?id=566 (2006-12-05)
- Friends (2006d) www.friends.se/index.php?id=552 (2006-12-05)
- Goffman, Erving (1972) *Stigma. Den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Prisma
- Heinemann, Peter-Paul (1987) *Mobbning gruppvåld bland barn och vuxna..* Stockholm: Natur och kultur
- Höistad, Gunnar (2001) *Mobbning och människovärde. Om förtryck, utanförskap och vad vi kan göra*. Stockholm: Gothia
- Maltén, Arne (1992) *Grupputveckling*. Lund: Studentlitteratur
- Microsoft (2006) *Vem går rastvakt på den virtuella skolgården?* (elektronisk) http://www.microsoft.com/sverige/education/school/seminarium_netmob.aspx under: rapport och debatt (2006-11-08)
- Nationalencyklopedin, 2006 (elektronisk)
- Näslundh, Carina (2006) *Mobilen och Internet- mobbningsredskap och livlina för tonåringar*. (elektronisk) www.skolutveckling.se/skolnet/kolla/naslundh2.html (2006-10-31)
- Olweus, Dan (1994) *Mobbning i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Stockholm: Liber utbildning AB
- Proposition 2005/06:38 *Trygghet, respekt och ansvar- om förbud mot diskriminering*

och annan kränkande behandling av barn och elever. Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet

Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans. Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur

Rädda barnen, 2006 www.rb.se/sv/FaktaOmBarn/Mobbning/ (2006-12-08)

SFS 2006:67 *Lag förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever* Stockholm: Utbildnings- och kulturdepartementet

SFS 2001:453 *Socialtjänstlag* Stockholm: Socialdepartementet

Svantesson, Erika (2006) Stopp för anonyma sms. *Dagens nyheter* (elektronisk)

<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?d=147&a=581187&previousRenderType=6> (2006-10-29)

Swedner, Harald (1983) *Socialt arbete. En tankeram.* Stockholm: Liber utbildning

Wikipedia (2006) www.sv.wikipedia.org/wiki/Community (2006-12-20)

BILAGA 1 – informationsbrev

Hej!

Jag heter Marie Johansson och studerar på socionomutbildningen vid Socialhögskolan i Lund, den näst sista terminen. Jag skriver nu min C-uppsats som är ett uppsatsarbete som ligger till grund för examination. Jag har valt att skriva om mobbning bland ungdomar. Syftet med studien är att undersöka hur professionellt verksamma uppfattar mobbningen bland svenska ungdomar idag, med betoning på ungdomar i åldrarna 13-15 år. Tyngdpunkten kommer att ligga på det informationssamhälle vi lever i och utvecklingen av det nya fenomenet elektronisk mobbning.

Närmandet av problemet kommer att ske genom kontakt med professionella på fältet, de med kunskap om mobbning bland ungdomar. Därför skulle det vara värdefullt för studien om Ni skulle kunna tänka Er att medverka vid en personlig intervju. Intervjun kommer att ta ungefär en timme och kommer att spelas in på band, som efter bearbetning kommer att förstöras.

Intresset för studien bygger på kunskap kring mobbning och det nya fenomenet elektronisk mobbning. Enskilda individers åsikter är därför inte det intressanta utan Er uppfattning som professionellt verksam. Därför kommer materialet att avidentifieras innan det presenteras, dvs. ni kommer att vara anonyma.

Har Ni några funderingar eller undrar över något kan Ni höra av Er, antingen till mig eller till min handledare Lupita Svensson.

Med vänlig hälsning

Marie Johansson

BILAGA 2 – intervjuguide

Mobbningens uttryck

- Hur skulle Du/Ni definiera mobbning?
- Hur upplever Du/Ni mobbningsituationen i dagens samhälle?
- Hur upplever Du mobbningsituationen på din skola?
- Upplever Du/Ni att mobbningen har förändrats över tid?
- Vilken arena tror Du/Ni är vanligast för mobbning bland ungdomar?
- Vilken form av mobbning tror Du/Ni är vanligast förekommande bland ungdomar idag?

Samhällsutvecklingen

- Hur ser Du/Ni på det informationssamhälle vi lever i?
- Hur tror Du/Ni att informationssamhället påverkar ungdomar idag?
- Tror Du/Ni att informationstekniken har påverkat mobbningens utveckling?
- Tror Du/Ni att informationssamhället har en positiv inverkan på mobbningsbekämpningen?

E-mobbning

- Fenomenet e-mobbning, är det ett begrepp Du/Ni har stött på i ditt arbete?
- Hur skulle Du/Ni definiera e-mobbning?
- Tror Du/Ni att e-mobbning är vanligt förekommande?
- Tror Du/Ni att e-mobbning är ”tuffare” än traditionell mobbning?
- Känner Du/Ni att Du/Ni har tillräckligt med kunskap kring ungdomars Internetvanor och kring e-mobbning?

Ansvar

- Vems ansvar är det att se till att ungdomar inte blir mobbade?
- Hur ser Du/Ni på e-mobbning, vems ansvar är det?

Åtgärder

- Vad gör Ni för att förhindra att mobbning sker?
- Känner Du/Ni att era åtgärder ger resultat?
- Hur ser Er handlingsplan ut? (endast socialsekreterare)
- Får personalen någon utbildning i mobbningsfrågor? (endast socialsekreterare)
- Får eleverna någon utbildning i mobbningsfrågor? (endast socialsekreterare)
- Upplever Du/Ni att ungdomar vet vart de skall vända sig till när det gäller frågor om mobbning?

Framtiden

- Hur tror Du/Ni att mobbningen kommer att se ut i framtiden?
- Tror Du/Ni att e-mobbningen är något som kommer att utvecklas vidare?